

Dr. H. Blok (Henk) is als psycholoog verbonden aan de Universiteit van Amsterdam, Faculteit der Maatschappij- en Gedragwetenschappen, Afdeling Pedagogiek en Onderwijskunde. Zijn taak is het verrichten van wetenschappelijk onderzoek op het terrein van onderwijs. Zijn specialisatie is onderzoek op het terrein van het basisonderwijs. Vanaf 1992 tot en met 2000 was hij tevens werkzaam als leraar basisonderwijs, eerst op een school voor gewoon basisonderwijs, later op een school voor speciaal basisonderwijs. In 1997 publiceerde hij een opiniebijdrage in NRC-Handelsblad waarin hij een lans brak voor thuisonderwijs. Enkele jaren later verscheen van zijn hand een overzichtsartikel over onderzoek naar de effectiviteit van thuisonderwijs vergeleken met schoolonderwijs (Blok, H., 2002. De effectiviteit van thuisonderwijs: een overzicht van onderzoeksresultaten. *Nederlands Tijdschrift voor Onderwijsrecht en Onderwijsbeleid*, 14, 151- 163).

Doelstellingen van schoolonderwijs en thuisonderwijs

Ouders en kinderen die voor schoolonderwijs kiezen, hebben het in zekere zin gemakkelijk. Zij hoeven niet na te denken over onderwijsinhouden. Wat kinderen op school allemaal zouden moeten leren, is vastgelegd in onderwijswetten en uitvoeringsbesluiten. Kiezen voor thuisonderwijs betekent dat je wèl moet nadenken over wat je wilt dat kinderen leren. Je kunt je daarbij meer of minder sturend opstellen. In het eerste geval kiezen ouders welke leerstof ze hun kind willen aanbieden. In het tweede geval ligt het initiatief bij het kind en spreekt men wel van kindgecentreerd onderwijs. Welke keuze thuisscholende ouders ook maken, het is nuttig dat ze kennis hebben van de doelstellingen van schoolonderwijs. Deze doelstellingen kunnen dienen als inspiratiebron. En ook kunnen ze behulpzaam zijn bij het – achteraf – vastleggen van wat hun kind allemaal al heeft geleerd.

**VRIJHEID EN GEBONDENHEID:
TWEE WEGEN NAAR DEZELFDE DOELEN?**

Presentatie voor Home Education Colloquium en Festival 2008, Hedel

H. Blok
Amsterdam, SCO-Kohnstamm Instituut
24 mei 2008

1

Twee soorten vakantiegangers

- a. Vrije vakantiegangers (geen doel, hooguit richting, elke dag een avontuur, romantische zwervers)
- b. Gebonden vakantiegangers (doel ligt vast, uit folders gekozen of van internet gehaald, programma's van dag tot dag, elke dag een avontuur(tje))

Hypothese: $vv < gv$

2

Parallel in 't onderwijs

- a. Vrije leerders (geen vooraf gestelde doelen, gedreven door de interesse van de leerder, leerlinggericht)
Voorbeelden: Iederwijs, unschoolers, autodidacten, leren op de werkplek, zuivere wetenschap)
- b. Gebonden leerders (leerdoelen en leerwegen liggen vast, leerstofgericht)
Voorbeelden: basisonderwijs, voortgezet onderwijs, hoger onderwijs

Hypothese: $vl < gl$
efficiëntie?

Opkomst en neergang van professionals

- a. Professionals zijn beroepsbeoefenaren met een zekere autonomie (artsen, notarissen, ook leraren)
- b. We leven in een cultuur waarin het wantrouwen steeds meer geformaliseerd wordt
'second opinion', klachtenprocedures, handelingsprotocollen, contracten, dossiervorming (elektronisch kinddossier)

Ook in het onderwijs is sprake van toenemend wantrouwen

- a. Leerdoelen liggen gedetailleerde vast (kerndoelen, examenprogramma's)
- b. Inspraak via mr
- c. Verplichting tot bijscholen
- d. Klachtprocedures

5

Het geïnstitutionaliseerde wantrouwen speelt gebonden leerders in de kaart (en is lastig voor de vrije leerders).

- a. Vrije leerders willen zich niet vastleggen op een gegarandeerde opbrengst (hoogstens een inspanningsgarantie); gevolg: wantrouwen groeit.
- b. Gebonden leerders bieden zekerheid door overdadige regulering

Terzijde:

Gebonden leerders bieden een schijnzekerheid (zie de discussie over het onderwijsniveau: ontevredenheid blijft en niemand weet meer wie verantwoordelijk is)

6

Hoe kunnen vrije leerders zich teweerstellen?

- a. Ken de tegenstander en speel in op zijn onzekerheid
Bijvoorbeeld: zorg voor documentatie, zorg voor vertaling van eigen resultaten in de bekende en alom aanvaarde termen, houd logboek bij, etc.
- b. Door bescheiden stappen te zetten in de richting van de gebonden leerders (bijv. door gebruik van methoden voor Nederlandse taal en rekenen/wiskunde)

Catalogus van onderwijs- of leerdoelen

4 – 12 jaar

Herziene kerndoelen basisonderwijs (maart 2004)

[<http://www.slo.nl/themas/00022/Kerndoelenboekje.pdf/>
]

12 – 14 jaar

Kerndoelen onderbouw VO (juni 2004)

[<http://www.kerndoelenonderbouw.slo.nl/>]

Kerndoelen basisonderwijs

1993 – 1998 – 2004

inspanningsverplichting of resultaatverplichting?

kernformulering: De leerlingen leren

Eind van het leerproces (niet de weg waarlangs)

Minimumdoelen

Kerndoelen basisonderwijs

Acht leerdomeinen:

- a. Nederlands
- b. Engels
- c. Friese taal
- d. Rekenen/wiskunde
- e. Oriëntatie op jezelf en de wereld
- f. Kunstzinnige oriëntatie
- g. Bewegingsonderwijs

Daarnaast nog algemene vaardigheden:

goede werkhouding, gebruik van leerstrategieën, ...,
respectvol luisteren en kritiseren van anderen, ..., zorg
voor en waardering van de leefomgeving

10

Kerdoelen basisonderwijs, domein Nederlands

Drie gebieden (12 kerndoelen):

- a. mondeling taalonderwijs (3 kerndoelen)
- b. schriftelijk taalonderwijs (6 kerndoelen)
- c. taalbeschouwing (3 kerndoelen)

11

Kerdoelen basisonderwijs, domein Nederlands

Kerdoel 1

De leerlingen leren informatie te verwerven uit gesproken taal. Ze leren tevens die informatie mondeling of schriftelijk gestructureerd weer te geven.

12

Kerdoelen basisonderwijs, domein Nederlands

Kerdoel 8

De leerlingen leren informatie en meningen te ordenen bij het schrijven van een brief, een verslag, een formulier of een werkstuk. Zij besteden daarbij aandacht aan zinsbouw, correcte spelling, een leesbaar handschrift, bladspiegel, eventueel beelden elementen en kleur.

13

Kerdoelen basisonderwijs, domein Nederlands

Kerdoel 11

De leerlingen leren een aantal taalkundige principes en regels. Zij kunnen in een zin het onderwerp, het werkwoordelijk gezegde en delen van dat gezegde onderscheiden. De leerlingen kennen:

- regels voor het spellen van werkwoorden;
- regels voor het spellen van andere woorden dan werkwoorden;
- regels voor het gebruik van leestekens.

Belang van de kerndoelen voor thuisonderwijzers.

- a. Ze vergemakkelijken de communicatie met de buitenwereld.
- b. Ze kunnen dienen als inspiratiebron en ordeningsschema.
- c. Ze bieden een kapstok voor de monitoring van het leer- of ontwikkelingsproces.

Het onderwijs richt zich in elk geval op de emotionele en de verstandelijke ontwikkeling, en op het ontwikkelen van creativiteit, op het verwerven van noodzakelijke kennis en van sociale, culturele en lichamelijke vaardigheden.

3. Het onderwijs:

- a. gaat er mede van uit dat leerlingen opgroeien in een pluriforme samenleving,
- b. is mede gericht op het bevorderen van actief burgerschap en sociale integratie, en
- c. is er mede op gericht dat leerlingen kennis hebben van en kennismaken met verschillende achtergronden en culturen van leeftijdgenoten.